

Додаток до листа

Міністерства освіти і науки України

від 25. 02. 2019 № 1/9-90

Протягом 2018 та на початку 2019 років завдяки спільним зусиллям української влади, Президента України Петра Порошенка передусім, державних і громадських діячів, а також ієрархів українських церков було остаточно вирішено питання надання помісній, тобто місцевій Православній Українській Церкві статусу автокефальної – повністю незалежної в усіх аспектах свого духовного та організаційного розвитку.

Історично склалося, що головною та найчисельнішою релігійною організацією України, з якою себе співвідносять три чверті її громадян, є Православна Церква, чия традиція протягом перших семи сторіч її існування була пов'язана з Материнською Константинопольською (Вселенською) Патріархією. Цей зв'язок був перерваний 1686 року, коли через інтриги та примус з боку царської влади Київську Митрополію було приєднано до Московського Патріархату. Це спричинило протягом 18-го та 19-го сторіч трагічні процеси русифікації та втрати Українським Православ'ям власного унікального обличчя та заборони будь-яких проявів, які не узгоджувалися з російською церковною традицією. Але одночасно це зумовило виникнення процесів та відповідних рухів усередині української спільноти, що мали на меті повне відокремлення Української Церкви від Російської та утворення самостійної автокефальної Церкви.

Ці процеси надзвичайно активізувалися на початку 20-го сторіччя після проголошення новітньої Української державності 1917-1920-го років. 1 січня 1919 року Директорія УНР своїм спеціальним законом проголосила автокефалію Української Церкви. В організаційному сенсі українське духовенство намагалося реалізувати цю ідею кілька разів протягом 20-го сторіччя. Вперше, - в 1921-му році, коли на Всеукраїнському соборі у Софії Київській було проголошено Українську Автокефальну Православну Церкву. Вдруге ієрархія незалежної УПЦ були інститутована (висвячена) 1942-го року завдяки сприянню єпископів братньої незалежної Польської Церкви. Третя спроба була ініційована 1989 - го року, коли разом з процесами лібералізації суспільного життя та рухами щодо отримання повної політичної незалежності України почався процес масового відходу від Московського Патріархату парафій, який дістав продовження через три роки, коли на Об'єднавчому соборі 1992 року до незалежної Церкви долучилася частина духовенства Московського Патріархату в Україні на чолі з її тодішнім главою, митрополитом Філаретом (Денисенком).

Але, незважаючи на 29 років свого фактичного безперервного існування в Україні, лише 2018 року автокефальна, помісна Українська Православна Церква змогла дістати визнання з боку материнського Вселенського Константинопольського Патріархату, який дійшов до переконання, що є всі підстави уневажнити чинність згаданого акту 1686 року, згідно з яким духовна опіка над Київською Митрополією була передана Московській Церкві.

Згідно з більш як півторатисячолітньою практикою Православної Церкви, у процесі утворення та визнання кожної нової помісної Церкви надзвичайно важливою є співпраця між церковною та світською владою. Власне, у зв'язку з цим, відповідаючи на пряме прохання Патріарха Варфоломія, Президент України Петро Порошенко у квітні 2018 року звернувся до глави Материнської Церкви з проханням визнати автокефалію УПЦ. Підтримку цьому зверненню засвідчила також Верховна Рада України, прийнявши спеціальне звернення, а також близько 70 єпископів усіх трьох гілок розділеного до того часу Українського Православ'я: Української Православної Церкви Київського Патріархату, Української Автокефальної Православної Церкви та Української Православної Церкви Московського Патріархату.

Зі свого боку остаточні рішення з проблематики визнання Української помісної Церкви, Вселенський Константинопольський Патріархат зробив під час засідань Синоду (зібрання 12-ти уповноважених єпископів) та Синаксису (зібрання усіх єпископів Церкви) у вересні та жовтні 2018 року. Зокрема, з усього духовництва Української Церкви, на яке було накладені Московським Патріархатом канонічні церковні санкції, були зняті будь-які покарання, а всі єпископи та священники були визнані у дійсному сані.

Логічним завершенням об'єднавчого процесу усередині Українського Православ'я стало проведення 15 грудня 2018 року у стінах собору Святої Софії Всеукраїнського собору, на якому 200 делегатів (у тому числі більше 60 єпископів, що репрезентували всі три гілки Православ'я) засвідчили домінуючому в українському суспільстві волю мати визнану єдину визнану автокефальну Церкву. На Соборі було прийнято статут утвореної Православної Церкви України (інша назва – Українська Православна Церква) та обрано її Предстоятеля – Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія (Думенка).

Відповідаючи та реалізуючи рішення Собору, 5-6 січня 2019 року у Стамбулі, в резиденції глави Вселенського Патріархату на Фанарі (район міста, де розміщується осідок патріарха і його кафедральний собор Святого Георгія), було підписано та вручено Томос про автокефалію (офіційний документ, який засвідчує волю Церкви-Матері надати такий документ і окреслює основні параметри цього рішення).

Для Вселенського Православ'я, в системі якого після визнання помісної Української Православної Церкви існує 15 автокефальних Церков, саме такий устрій, за якого у незалежних державах утворюються самостійні місцеві церкви, є традиційним та підтвердженням церковним правом, яке існує майже дві тисячі років. Оскільки за часом утворення Українська Церква є наймолодшою за часом визнання, то вона в офіційному переліку церков (диптиху) зайняла останнє, п'ятнадцяте місце.